

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ
ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**



Вінниця 2015

УДК 378.015.31:373.2/.3(100)(06)
ББК 74.58я43+74.102(0)я43+74.202.4(0)я43
А 43

Рекомендовано до друку вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 25 листопада 2015 року).

Редакційна колегія:

Тарасенко Г.С., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського (*голова*)

Бражене Н., доктор соціальних наук, доцент кафедри систем навчання Шяуляйського університету (Литва)

Гулін В., психолог, доктор хабілітований, професор Ягелонського Колегіуму – Вищої Торунської школи (Польща)

Смельянова М.В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки Мозирського державного педагогічного університету І.П. Шамякіна (Білорусь)

Казаручик Г.М., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна

Калдибаєв С.К., доктор педагогічних наук, професор, директор інституту розвитку освіти та інновацій Міжнародного університету Ататюрк Алатао, Бішкек, Киргизстан

Стефанович-Завішевська К. – доктор педагогіки, ад'юнкт Куявсько-Поморської вищої школи в Бидгощі (Польща)

Рецензент:

Акімова О.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

А 43 **Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10-11 листопада 2015 р.) / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД» 2015. – 4646 с.**

А 43 **Actual problems of the teacher's creative person forming in the context of continuity of preschool and primary education: Proceedings of the International Scientific Internet Conference (Vinnitsa, VSPU named after M.Kotsyubynsky, 10-11 November 2015) / ed. G.S.Tarasenko, Vynnitsya State Pedagogical University named after Michael Kotsyubynsky, Institute of Pedagogy, Psychology and Art. – Vynnitsya: LLC «Nilan-LTD», 2015. – 466 p.**

ISBN 978-966-924-150-4

До збірника включені наукові статті з актуальних проблем професійно-творчої підготовки педагогів у контексті завдань реалізації наступності дошкільної та початкової освіти, що підготовлені науковцями України, Білорусії, Польщі, Литви, Киргизстану в межах наукового співробітництва.

Матеріали збірника адресовані викладачам і студентам ВНЗ II-IV рівня акредитації, педагогічним працівникам початкової школи та дошкільних закладів, а також усім, хто цікавиться проблемами навчання й виховання дітей.

The proceedings include scientific articles on topical issues of professional and creative training of teachers in the context of implementation of preschool and primary education continuity, prepared by scientists from Ukraine, Belarus, Poland, Lithuania, Kirgizstan within scientific cooperation.

Materials of the collection are addressed to teachers and students of universities of the 2nd-4th levels of accreditation, teaching staff of primary schools and pre-schools, as well as all those interested in the problems of education and upbringing of children.

ISBN 978-966-924-150-4

© Авторський колектив

РЕАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Грошовенко О.П., кандидат педагогічних наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

Реформування системи освіти України актуалізує необхідність посилення її гуманістичної складової, що ставить особливі вимоги до вищої освіти і зумовлює її мету на сучасному етапі. Стратегічні завдання вищої освіти визначені у Законі України “Про вищу освіту” [4], Національній доктрині розвитку освіти [5], Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”) [2]. Серед головних принципів реалізації означених програм визначено принцип гуманізації освіти, який відображає спрямованість розвитку освіти на гуманні стосунки, утвердження людини як вищої соціальної цінності, розкриття її здібностей, задоволення різноманітних освітніх потреб, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи [1].

Проблема гуманізації освіти розкрита у психолого-педагогічних теоріях розвитку людини Л.Виготського, С.Рубінштейна, М.Мамардашвілі, Ж.Піаже, А.Маслоу, К.Роджерса та ін. Сучасні підходи до здійснення гуманістичного виховання розкрито у працях І.Беха, О.Бондаревської, М.Боришевського, О.Вишневського, С.Гончаренка, Г.Жирської, О.Киричука, Ю.Мальованого, І.Підласого, О.Савченко, Г.Тарасенко та ін. Науковий фонд є свідченням особливої актуальності проблеми гуманізації освіти у контексті вирішення завдань формування цілісної картини світу, духовності, культури особистості.

Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”) виділяє принципи гуманізації і гуманітаризації освіти і дає їм такі визначення. Гуманізація – це процес створення умов для самореалізації, самовизначення студентів, орієнтація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, насамперед, на процеси формування особистості у всій багатогранній повноті її інтелектуального, культурного, психологічного і соціального розвитку. Гуманізація освіти полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, розкритті здібностей учнів і задоволенні їх освітніх потреб; забезпеченні пріоритету загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи.

Гуманітаризація – це підвищення питомої ваги соціально-економічних і інших гуманітарних навчальних дисциплін, удосконалення їх змісту й методики викладання з метою формування та забезпечення розвитку високих моральних якостей випускників вищих навчальних закладів. Гуманітаризація освіти покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості та планетарне мислення [2].

Професійна підготовка майбутніх вчителів початкової ланки освіти є однією з найактуальніших і соціально значущих проблем сучасної системи вищої освіти,

провідною метою якої є формування конкурентоспроможного фахівця, здатного з максимальною користю для суспільства реалізовувати свій творчий потенціал. Аналіз системи професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи та сучасних тенденцій розвитку освіти дає змогу констатувати посилення диференціації наукових напрямів, підвищення статусу технократичних та зниження статусу гуманістичних цілей. Процеси реформування системи вищої освіти неодмінно торкаються галузей, які тісно пов'язані із природознавством, підготовкою майбутнього вчителя до викладання природничих дисциплін у школі І ступеня. Так, традиційна система освіти характеризується таким підходом до змісту освіти, при якому знання є єдиною цінністю. Наслідком такого напрямку є дегуманізація освіти, яка в принципі суперечить стратегічним потребам суспільства, особливостям фахової підготовки майбутнього вчителя.

Гуманістичний світогляд – основа духовного потенціалу суспільства, складовими якого є можливості самої людини, розвиток яких певною мірою залежить від рівня науки, культури і освіти. Другорядне ставлення до цих цінностей сьогодні провокує духовне зубожіння людей, тому ми і розглядаємо гуманізацію як засіб створення духовного потенціалу і одну із засад, на основі якої має відбуватися професійна підготовка майбутнього вчителя. Особливо це стосується системи підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Сучасний педагог повинен володіти високими кваліфікаційними характеристиками, бути готовим до здійснення інноваційної діяльності, вміти виробляти індивідуальний педагогічний стиль. Основними напрямками підготовки майбутнього вчителя початкової школи є комплекс методологічних, педагогічних та методичних проблем, які розв'язуються через залучення студентів вищої школи до здобуття теоретичних знань та практичної педагогічної діяльності, спрямованої на підвищення рівня їхнього професіоналізму.

Аналіз сучасних навчальних планів підготовки майбутніх вчителів початкової школи засвідчив наявність широкого кола суперечностей між змістом шкільної природничої освіти та соціальним запитом, необхідністю формування цілісної картини світу, природничої компетентності молодших школярів та особливостями професійної підготовки вчителя. Відтак, невідповідності у професійній підготовці майбутнього вчителя позначаються на його неготовності до використання специфічних для природничої освіти методів, прийомів, форм, технологій. Все більше переконуємося в тому, що дидактична та методична підготовка майбутніх учителів початкових класів потребує удосконалення.

Сучасний навчальний план вищих педагогічних закладів, який відображає зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до викладання природничих дисциплін передбачає вивчення таких дисциплін: “Методика навчання освітньої галузі “Природознавство”, “Методика навчання освітньої галузі “Суспільствознавство”. Безперечно, у системі фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів ці навчальні дисципліни посідають вагоме місце, мають великий інтеграційний потенціал, зумовлений безпосередньою практичною спрямованістю. Їх метою є підготовка висококваліфікованого фахівця, здатного конструювати цілісний процес навчання в різноманітних формах і методах організації, прогнозувати його та здійснювати

педагогічне управління відповідно до специфіки змісту навчального предмета й психологічних можливостей дітей молодшого шкільного віку.

Від рівня фахової підготовки вчителя початкових класів, високого професіоналізму майбутніх фахівців, становлення в них нового мислення, формування умінь демонструвати індивідуальний стиль педагогічної діяльності, готовності творчо працювати, самовдосконалюватися, упроваджувати нові підходи до організації і здійснення навчального процесу в молодших класах залежить ефективність навчально-виховного процесу в початковій школі. Наразі відбувається активний пошук гуманістичних концепцій та моделей освіти, методів, технологій навчання і виховання майбутніх педагогів, серед яких завдання підготовки студентів до формування цілісної картини світу молодших школярів займає вагоме місце.

Майбутній учитель початкових класів повинен знати, що навчально-пізнавальний процес у початковій школі базується на компетентісно орієнтованих завданнях з використанням сучасних освітніх технологій (розвиток критичного мислення та креативності, проблемний підхід, проектні технології). Викладання предметів “Природознавство”, “Я у світі” вимагає використання вчителем місцевого природознавчого та краєзнавчого матеріалу, проведення регулярних екскурсій. Важливе значення для емоційно-естетичного сприйняття природи молодшими школярами відіграватимуть спостереження за природою, дидактичні ігри, уроки, проведені у формі подорожі, усного журналу, репортажу з місця подій, святкування дня Землі, космонавтики, прильоту птахів, власні дослідження, творчі завдання, екологічні акції тощо. Відтак, майбутній учитель повинен володіти методикою проведення таких навчальних занять, мати ґрунтовні теоретичні знання, вміти застосовувати інноваційні методики, інформаційно-комунікаційні засоби.

Одним з основних шляхів виконання завдань формування висококваліфікованого, обізнаного вчителя є реалізація в педагогічному процесі вищого навчального закладу принципу гуманізації навчання. Цей принцип є визначальним у системі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи, бо його сутність полягає у визнанні самоцінності кожної людини, забезпеченні її особистісної свободи й можливостей максимальної реалізації творчого потенціалу.

Актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації гуманістичного підходу підкреслюється затвердженням Державного стандарту початкової загальної освіти, який розроблений відповідно до мети початкової школи з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів. Державний стандарт початкової загальної освіти визначає її зміст, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави; базується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентісного підходів, що зумовлюють чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти [3].

Гуманізація і гуманітаризація освітнього процесу надзвичайно важливі під час формування у молодших школярів природничо-наукової та соціальної компетентності як обов'язкової складової загальної культури особистості для розв'язання глобальних проблем людства. Забезпечення під час навчання принципів гуманізації і гуманітаризації освіти – переорієнтації освіти з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу і формування в учнів гуманітарного й системного мислення.

Варто наголосити, що вивчення предметів “Природознавство”, “Я у світі” не може у повній мірі задовольнити розкриття здібностей учнів та формування їх освітніх потреб. Вирішення завдання формування цілісної картини світу як складової частини гуманітаризації освіти також неможливе в межах цих навчальних предметів. Одним з недоліків сучасної предметно-диференційованої освітньої системи є відсутність цілісних уявлень про оточуючий світ. Тому пріоритетного значення набувають ті моделі природничої освіти, які допомагають впливати на формування цілісної картини світу молодших школярів, розкриття їх здібностей, забезпечення реалізації принципів інтегративності природничої освіти, практичної спрямованості, екологізації та естетизації навчально-виховного процесу.

Проблема інтеграції змісту природничої шкільної освіти, формування «образу природи» учня як його суб'єктивної природничо-наукової картини світу розв'язується у авторській естетико-екологічній технології Г.Тарасенко [6; 7]. Визначення ефективних методів засвоєння гуманітарного компонента «образу природи» учня у контексті цілісності пов'язана з додатковим дослідженням найбільш вдалим форм інтеграції змісту навчання. Особливу увагу за реалізації принципу гуманітаризації природничої освіти приділено інтегративним формам навчання.

У контексті реалізації гуманістичної парадигми освіти естетико-екологічна технологія передбачає забезпечення гармонії відносин людини і навколишнього середовища, суспільства і природи (гуманізація) і формування планетарного мислення (гуманітаризація) здійснюється через різнобічне відображення стосунків людини і оточуючого світу. Пропонована автором модель природничої освіти забезпечує реалізацію взаємозв'язку гуманізації і гуманітаризації освіти, сприяє розкриттю здібностей та задоволення освітніх потреб молодших школярів, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей, гармонії взаємовідносин людини та навколишнього середовища, суспільства і природи. Застосування технологій естетико-екологічного виховання сприяє формуванню цілісної картини світу, духовності та культури особистості, планетарного мислення.

В навчально-виховному процесі ВНЗ необхідно реалізовувати сучасні принципи організації навчального процесу, вдосконалювати зміст і структуру, форми та методи підготовки фахівців через пріоритет гуманістичної парадигми, оволодіння повною мірою педагогікою співробітництва, заснованою на діалогічному спілкуванні, розширення переліку гуманітарних дисциплін, поглиблення інтеграції їх змісту для отримання системного знання.

Таким чином, гуманізація природничо-наукової освіти – процес, спрямований на формування особистості як найвищої соціальної цінності на засадах критеріїв моральності, краси, загальнолюдських цінностей. Гуманітаризація природничо-наукової освіти – процес, який сприяє формуванню духовності і культури особистості учнів через використання методів, що розроблені в галузі гуманітарних дисциплін. Щоб забезпечити сучасне суспільство висококваліфікованими фахівцями, навчально-виховний процес має акцентувати увагу на перевагах використання у системі вищої освіти гуманістичних принципів, форм та методів навчально-виховної роботи.

Пропонована модель природничої освіти та її реалізація у царину професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи сприятиме зміні світогляду майбутніх фахівців, усвідомленню ними розуміння і сприйняття людини як найвищої цінності суспільства, розвитку особистості студента, виробленню навичок і вмінь у майбутній гуманістично орієнтованій професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. І все таки – гуманізація / С.У. Гончаренко // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 7.
2. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”). – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. - № 18 (594). – 43 с.
4. Закон України “Про вищу освіту” від 17 січня 2002 р. № 2984 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – С. 3-43.
5. Національна доктрина розвитку освіти // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 2-14.
6. Тарасенко Г.С. Дивосвіт. Технологія естетико-екологічного виховання / Г.С. Тарасенко. – 2-ге вид., із змінами. – К. : Рута, 2000. – 208 с.
7. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти : Монографія / Г.С. Тарасенко. – Черкаси : “Вертикаль”, видавець ПП Кандич С.Г., 2006. – 308 с.

ТВОРЧІСТЬ – ОДНА ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

*Падалка О.І., кандидат педагогічних наук,
Рівненський державний гуманітарний університет (Україна)*

Педагогічна аксіологія – це самостійна галузь педагогічних знань, яка розглядає освітні цінності з точки зору самооцінки людини та здійснює ціннісний підхід до освіти на основі визнання цінності самої освіти. Педагогічна аксіологія досліджує цінності, які треба формувати у вихованців.

До основних дефініцій педагогічної аксіології науковці, насамперед, зараховують три групи понять: освітні цінності, педагогічні цінності, виховні цінності. Для нашого дослідження педагогічні цінності становлять найбільший інтерес серед названих груп.

На думку Ю.Гришко, педагогічні цінності є системою освітніх засобів, соціальних норм, педагогічного інструментарію, що зумовлює повноцінну